

Inhoud

VOORWOORD	7
1 Een monumentaal archief	11
2 Biebels, bomen en blaazen	19
3 De laatste Ronde	29
4 Waereldsjtad Geleen	37
5 Jullie gaan nog van mij horen	47
6 Kaarten met het halve Nederlandse elftal	57
7 Ze kunnen hem de kloten kussen	67
8 Een sympathieke, over het paard getilde ijdeltuit	77
9 Gedrogeerd de Adsteeg op	87
10 Ooh, god! Wat een drama. Misschien	97
11 Nieuwsterriër met een friteszaak	109
12 Goedemorgen vanuit een zonnig Chamonix	119
13 Kasteelheer met vleeswonden	131
14 Ik zei tegen De Groot: daar gaat een aardig meisje	141
15 De uitersten van Jean verenigd in de twee Willy's	151
16 Een machiavellist en een stokebrand	161
17 Familie rond een renner is het ergste dat bestaat	169
18 Dit betekent wat, jongen, dit betekent wat!	179
19 Een onmisbaarheidscampagne als reddingsboei	191
20 Jezus, wat een man. Wat een man!	201
21 Eén keer dronken, twee keer dronken, drie keer dronken	211
22 Wie was De Neel?	223

DANKWOORD 233

PERSONENREGISTER 235

Voorwoord

Van Legende tot mens

Jean Nelissen ben ik tegengekomen op talloze plekken – hoog in de Italiaanse Dolomieten, in Japanse koffiehuisen, Parijse bistro's, langs bestofte wegen in het Centraal Massief, in Maastrichtse cafés en op de terrassen van Messina – overal waar de koers even de wereld kleurde.

Ik voelde altijd afstand. Niet omdat hij daartoe aanleiding gaf, want Jean Nelissen was een aimabele Limburger die graag bereid was jonge collega's in te wijden in de geheimen van de wielersport. Het was de afstand die de gewone sterveling bewaart tot de legende. Jean was voor mij al te hoog gestegen op weg naar de zon om hem nog gewoon als collega te kunnen zien. Ik had diep respect voor de wijze waarop hij het wielrennen had verinnerlijkt, tot iets had gemaakt dat integraal deel uitmaakte van zijn persoon – maar dat vormde ook meteen een onneembare barrière.

Hij behoorde, toen ik in 1988 mijn entree in die wereld maakte, tot de sterren van het cyclisme. De gloriejaren van het Nederlandse wielrennen, tussen 1970 en 1985, hadden ook Jean Nelissen groot gemaakt. De sportcommentator moet een beetje geluk hebben: als hij zijn talent kan gebruiken om het volk grote vaderlandse successen te melden, wordt hij zelf ook opgetild. Herman Kuiphof maakte het mee, Theo Koomen – en Jean Nelissen dus ook.

Jean Nelissen vormde in 1988 bij wielerkouren al tien jaar een duo met Mart Smeets. Ze waren wereldberoemd in Nederland. Gezamenlijk hadden zij tientallen Nederlandse etappezeges in de

Tour op tv becommentarieerd en veel klassieke zeges van woorden voorzien. Ze hadden de hegemonie van de Raleigh-ploeg begeleid en drie Nederlanders wereldkampioen helpen worden – geen wonder dat iets van die successen ook op henzelf afstraalde.

Op de een of andere manier was voor een jonge krantenverslaggever de roem van Mart Smeets nog te verdragen, maar met die van Jean Nelissen lag dat anders. Nelissen leek altijd te werken aan zijn eigen mythe – en met succes. Er kleefden verhalen aan hem die voor een eenvoudige provinciaal amper te bevatten waren. Wat me toen ook al opviel: er leek voortdurend sprake van een gevecht tussen wie hij was en wie hij wilde zijn. In dat gevecht waren verhalen de pilaren van de tempel die Jean voor zichzelf had opgericht. Hij vertelde ze zelf, maar liet ze liever uit de mond van anderen komen. Ze waren *larger than life*. Hij was naar verluidde een miljonair die op een kasteel woonde, hij dronk louter cognacs uit zijn geboortjaar, hij had een legendarisch dopingexperiment uitgevoerd, hij was de koning van Limburg naar wiens pijpen hoofdredacteurs en gouverneurs dansten – en bovendien kende hij als enige alle geheimen van de wielersport.

In het wielrennen floreert de sage. De sport was daarom het ideale decor voor de geboren verteller Nelissen, de romanticus die heel erg goed begreep dat sport vooral dient als drager van verhalen.

Op een ochtend aan het ontbijt in een hotel in Utsunomiya, Japan, het was in september 1990, sprak hij de volgende woorden: 'Jongeman, ik ben al jarenlang alcoholist.' Ik heb alcoholisme nooit als een romantische aandoening beschouwd. Vanaf dat moment wist ik dat Jean Nelissen een tragische kant had, dat zijn bourgondische levenshouding en zwierige bluf iets moesten verhullen, dat er geesten bezworen moesten worden.

Ik heb het fenomeen van de zelfvernietiging nooit goed begrepen. Maar kennelijk kan ook in de verwezenlijking van dromen iets onverdraaglijks zitten. Bij het veroveren van de wereld kan een mens zichzelf verliezen.

Wie was Jean Nelissen? Wat dreef hem? Waarom zocht hij zo actief de vergetelheid?

Dat Bart Jungmann in de kolkende details van Nelissens opzienbarende leven op zoek ging naar het antwoord op die vragen getuigt van durf. Dat hij antwoorden heeft gevonden van doorzettingsvermogen, fingerspitzengefühl en psychologisch inzicht. Bart Jungmanns boek maakt Jean Nelissen van legende tot mens. Geen gelukkig mens en niet per se een sympathiek mens. Maar een mens: *Jean* brengt Jean Nelissen terug op aarde.

Culemborg, april 2015

Bert Wagendorp

Hoofdstuk 1

Een monumentaal archief

Met een triomfantelijk gezicht komt Piet Lauwen, verzamelaar van en handelaar in sportgeschiedenis, zijn woonkamer weer binnen. Onder zijn rechterarm heeft hij een archiefmapje geklemd. Daarop staat de naam van de Duitse oud-tennisser Boris Becker genoteerd. Die ochtend is bekend geworden dat Becker de nieuwe coach wordt van Novak Djokovic.

Lauwen legt het mapje op tafel en zegt: 'Zo, jij kunt een stukje over Boris Becker tikken. Met dank aan Jean.' De verzameling krantenknipsels is afkomstig uit de inpandige garage van zijn doorzonwoning in Rosmalen. Daar leeft de Limburgse journalist en wielercomentator Jean Nelissen in stukjes en beetjes voort.

De inpandige garage van Piet Lauwen is de eerste halte in mijn zoektocht naar Jean Nelissen, de wielercomentator die in 1936 werd geboren in Geleen en in 2010 overleed in Maastricht. Geografisch gezien is dat een weinig opzienbarend leven geweest, een afstand van amper dertig kilometer. Met een beetje benen is dat binnen een uur af te leggen. Jean heeft er 74 jaar over gedaan, een koninginnenrit over hoge bergen en door diepe dalen.

Generaties van wielierliefhebbers, ook de mijne, zijn groot geworden met Jean Nelissen. Hij schrijft Jan Janssen naar de Tourzege van 1968 en hij praat Joop Zoetemelk naar die in 1980. Zonder zijn bronsgroen eikenhouten commentaar hadden Hennie Kuiper, Johan van der Velde, Peter Winnen, Steven Rooks en Erik Breukink nooit naar het erepodium in Parijs kunnen reiken. Succes kleeft aan hem.

Dat opzienbarende leven, carambolierend tussen uitersten, echoot na in het Brabantse Rosmalen. Daar ligt zijn archief opgeslagen, het testament van dat leven. Dat wil zeggen: wat daarvan nog over is.

Gedurende zijn loopbaan knipt Jean elke dag in kranten en tijdschriften of hij laat dat doen. Dat is ook een kwaliteit van de kopman die Jean Nelissen was, de knechten aan het werk zetten. Hij rubriceert de knipsels, zijn secretaresse bergt ze op. Dat monnikenwerk vult uiteindelijk twaalf stalen kasten, is in elk van die kasten goed voor vier laden en voor ontelbaar veel hangmappen. Een monument van beroepsijver.

Sport, en dan vooral wielrennen, vormt de hoofdmoot van Jeans archief. Maar ook politiek en showbusiness liggen voor het grijpen. Op basis van dat monumentale archief waagt Jean zich in de herfst van zijn leven nog eens aan de geschiedenis van de Duitse terreurbeweging Rote Armee Fraktion. Maar de uitgever trekt een streep door het plan wanneer een vergelijkbaar boek verschijnt.

Op korte termijn leveren die mapjes materiaal op voor dagelijkse berichtgeving. Zodra Boris Becker besluit zijn comeback te maken in het tennis, levert zo'n mapje voldoende munitie op voor een profiel. Op de lange termijn ziet Jean zijn archief als oudedagsvoorziening. Hij is er vast van overtuigd dat zijn archief hem bij verkoop een paar ton zal opleveren. Het kan niet anders of dat archief moet voor andere media ook een onschatbare bron van informatie zijn.

Maar de opkomst van internet maakt korte metten met de inhoud van die twaalf kasten. Google vindt bijna net zo snel zijn weg in de gewelddaden van de RAF of het tumultueuze leven van Boris Becker. De zoekmachine is altijd bij de hand en blijvend actueel.

Het archief van Jean Nelissen is bij leven en welzijn te vinden aan de Wilhelminasingel 82 in Maastricht, een statige straat tussen station en centrum. De witte stadsvilla is de perfecte locatie voor een man met verbeelding. Verderop aan de Wilhelminasingel houden beroemde strafpleiters als Theo Hiddema en Max Moszkowicz sr.

kantoor. Behalve wielrennen doet Jean in zijn kantoor ook aan asurantiën.

Raymond Kerckhoffs, nu wielerverslaggever van *De Telegraaf*, toen student aan de Maastrichtse universiteit, komt zeker één keer per week aanwaaien op de Wilhelminasingel. Even bijpraten over de actualiteit van het wielrennen en een bewonderende blik werpen op de secretaresse van dienst.

Meteen links bij binnenkomst is het keukentje met als enige attribuut een koffiezetapparaat. Twee bureaus staan stijf tegen elkaar, zodat de rest van de ruimte in beslag kan worden genomen door de archiefkasten. Op een paar tafels liggen kranten, klaar om verknipt en opgeborgen te worden. De bovenverdiepingen worden te gelde gemaakt met kamerverhuur aan studenten.

John Hoofs is een van de collega's op de sportredactie die Jean Nelissen moeten bijstaan in het monnikenwerk. Discipline is daarin altijd het wachtwoord geweest, zegt Hoofs. Ze kunnen nog zo druk zijn met verslaggeving of diensten op de redactie, voor het knippen dient tijd te worden vrijgemaakt. Een dag niet geknipt, is een dag niet gewerkt.

Dat archief van Jean Nelissen groeit langzaam maar zeker uit tot een mythische onderneming. Collega's die het wielrennen in hun beheer hebben, spreken erover. Hierin moeten alle geheimen van de sport liggen opgeslagen.

De kiosk tegenover het treinstation is de vaste leverancier van kranten en tijdschriften. De eigenaar specialiseert zich zelfs ten behoeve van Jeans archief in buitenlandse sportkranten. Vooral de zaterdagkranten vormen met hun bijlagen een geliefd doelwit. Nooit verdwijnt een krant intact de prullenbak in.

Ook ander drukwerk dat nog van pas kan komen, wordt opgeslagen. De Tour de France produceert elk jaar een routeboek met een schat aan toeristische en sportieve informatie. Ook handig om bij de hand te hebben. Statistische en anekdotische wetenswaardigheden over wielrenners boekstaaft Jean op steekkaartjes die hij in zijn commentaarhok meteen te voorschijn tovert als de actualiteit erom vraagt.

Tijdens de Tour de France van 1995 overlijdt de Italiaanse wielrenner Fabio Casartelli bij een valpartij in de afdaling van de Portet-d'Aspet. Andere commentatoren moeten nog bijkomen van hun eigen verbijstering als Jean Nelissen kalm een opschrijfboekje uit zijn tas te voorschijn haalt. Op de kaft staat: Doden in de wielersport. Dankzij zijn archief is hij meteen in staat het ongeluk van Casartelli in historisch perspectief te plaatsen.

Aanvankelijk is het archief een eerste hulp bij incidenten of dient het als grondstof voor interviews. Naarmate de jaren verstrijken, worden de mapjes het halve werk. Het gemak dient de journalist op leeftijd.

In Nummer 1, een aan zijn krant gelieerd tijdschrift, verschijnt een groot interview met Jacky Kennedy. Jean houdt bij hoog en laag vol dat hij de vroegere first lady daadwerkelijk gesproken heeft. Maar collega's weten wel beter. Martijn Lindenberg, tv-regisseur/producent bij de NOS: 'Kwam allemaal rechtstreeks uit een van die mapjes. En uit zijn duim.'

Na Jeans pensionering in 1995 bij *Dagblad De Limburger* en de verkoop van het kantoor aan de Wilhelminasingel twee jaar later belandt het archief in de opslagruimte van verhuisbedrijf Soons in Geleen. Twaalf kasten als de stille getuigen van een arbeidzaam leven, teruggekeerd naar de geboortegrond van de samensteller. Het internet zet zijn eerste stapjes in de virtuele wereld. De geestelijk vader van die rijkdom aan schriftelijke bronnen zal in 2010 overlijden in berooide omstandigheden.

Wegens een oplopende huurschuld is het archief al op weg naar de papiervernietiger wanneer Piet Lauwen zich meldt bij de firma Soons. Op een beurs met sportliteratuur in België heeft hij de legendarische waarde van Jeans levenswerk horen rondzingen. Tegen betaling van transportkosten wordt het in 2011 bij hem in Rosmalen afgeleverd.

Veel verder dan met een tentoonstelling in de bibliotheek van Roosendaal, geopend door Rini Wagtmans, komt het levenswerk

niet in de openbaarheid. ‘Als eerste in Nederland stelt bibliotheek VannU archiefmateriaal van Jean Nelissen, de Limburgse journalist en auteur van boeken, ten toon,’ schrijft *BN-De Stem* op 26 juli 2011.

Daarna komen medewerkers van *Studio Sport* langs om, voordat het te laat is, de inhoud op de werkelijke waarde te schatten. Redacteur Milko Bloemraad heeft vrolijk verslag uitgebracht van de expeditie naar de garage van Lauwen.

Het archief blijkt minder legendarisch dan beweerd. ‘Wij hopen natuurlijk op dagboekachtige schriftjes waarin Jean alle ins en outs van het wielwereldje zou hebben opgeschreven.’ Maar het archief is wat een archief meestal is. ‘Inderdaad twaalf kasten vol met insteekmappen waar door Jean en zijn secretaresse heel oude krantenknipsels in zijn gestopt. Ook veel andere onderwerpen, zoals misdaad, seks, journalistiek, et cetera. Klinkt als een hoop oudpapier en de aanhalingstekens kunnen hier weg: dat is het ook.’

In de loop der jaren doet Piet Lauwen onderdelen van het archief van de hand. Wat particuliere betekenis heeft, wil hij in elk geval bewaren. Zo zit ik op een doordeweekse ochtend in zijn doorzonwoning aan een tafel met daarop Jean Nelissen in stukjes en beetjes.

Piet Lauwen rolt een sjekkie en haalt die map van Boris Becker te voorschijn om de grondigheid van Jeans werkzaamheden te illustreren. Zijn vrouw haalt broodjes en beleg voor de lunch.

Het wordt een reis door *memory lane*. Zo heb ik zelf ook halverwege de jaren negentig tijdens mijn eerste Tour met een schaar in de aanslag gezeten op hotelkamers en in perszalen. Artikelen en uitslagenvellen verdwijnen op alfabetische en chronologische volgorde in speciaal aangeschafte multomappen. Tot de komst van internet is de schaar net zo’n belangrijk attribuut in de journalistiek als ballpoint en blocnote. Het is nog geen twintig jaar geleden en knippen lijkt nu al een activiteit uit de prehistorie.

Piet Lauwen heeft een aantal van de steekkaartjes bewaard, die Jean als tv-commentator bij de hand had. In staccato vermelden ze wetenswaardigheden van wielrenners. Over Jan Krekels, professioneel wielrenner in de jaren zeventig en generatiegenoot uit de re-